

ERTA YOSHDAGI BOLALARDA ICHAK INFEKSIYALARIDAN KEYIN RIVOJLANUVCHI LAKTAZA YETISHMOVCHILIGINI TAXLILI

Asqarova Feruza G'ayratjon qizi

Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti

"Pediatriya" yo'nalishi 2-kurs magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada erta yoshdagi bolalarda ichak infeksiyalaridan so'ng rivojlanadigan ikkilamchi laktaza yetishmovchiligining klinik va patofiziologik jihatlarini tahlil qilinadi. Ichak shilliq qavatining infeksiyon zararlanishi natijasida laktaza fermenti faolligining pasayishi kuzatilib, bu holat sut shakarining parchalanmasligi va oshqozon-ichak tizimida funksional buzilishlarga olib keladi. Maqolada laktaza yetishmovchiligining rivojlanish mexanizmlari, asosiy klinik belgilari, tashxislash usullari hamda parhez va davo tamoyillari yoritilgan. Tadqiqot natijalari bolalarda ichak infeksiyalaridan keyingi asoratlarni erta aniqlash va samarali davolash muhimligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Erta yoshdagi bolalar, ichak infeksiyalari, ikkilamchi laktaza yetishmovchiligi, disaxaridaza tanqisligi, diareya, malabsorbsiya.

Аннотация: В статье представлен анализ клинических и патофизиологических аспектов вторичной лактазной недостаточности, развивающейся у детей раннего возраста после перенесённых кишечных инфекций. Инфекционное поражение слизистой оболочки кишечника приводит к снижению активности фермента лактазы, что сопровождается нарушением расщепления лактозы и развитием функциональных расстройств желудочно-кишечного тракта. Рассмотрены механизмы развития лактазной недостаточности, основные клинические проявления, методы диагностики, а также принципы диетотерапии и лечения. Полученные данные подчёркивают важность своевременного выявления и коррекции данного состояния у детей.

Ключевые слова: дети раннего возраста, кишечные инфекции, вторичная лактазная недостаточность, дефицит дисахаридаз, диарея, синдром мальабсорбции.

Abstract: This article analyzes the clinical and pathophysiological aspects of secondary lactase deficiency developing in young children following intestinal infections. Infectious damage to the intestinal mucosa leads to a decrease in lactase enzyme activity, resulting in impaired lactose digestion and functional gastrointestinal disorders. The mechanisms of lactase deficiency development, main clinical manifestations, diagnostic approaches, and principles of dietary management and treatment are discussed. The findings emphasize the importance of early diagnosis and effective management of post-infectious lactase deficiency in young children.

Keywords: young children, intestinal infections, secondary lactase deficiency, disaccharidase deficiency, diarrhea, malabsorption.

Kirish. Erta yoshdagi bolalarda ovqat hazm qilish tizimi morfologik va funksional jihatdan yetilmagan bo'lib, tashqi omillarga, ayniqsa infeksiyon kasalliklarga yuqori darajada sezuvchan hisoblanadi. Ichak infeksiyalari chaqaloqlar va kichik yoshdagi bolalarda keng tarqalgan patologiyalardan biri bo'lib, ularning kechishi nafaqat o'tkir simptomlar bilan, balki uzoq muddatli asoratlari bilan ham kechishi mumkin. Shunday asoratlardan biri — ichak infeksiyasidan so'ng rivojlanadigan ikkilamchi laktaza yetishmovchiligidir. Laktaza yetishmovchiligi - laktaza parchalanishi uchun zarur bo'lgan ferment - laktaza yetarli darajada ishlab chiqarilmasligi tufayli rivojlanadigan patologik holat.

Laktaza yetishmovchiligi sut shakarining — laktozaning parchalanishi buzilishi bilan kechib, bolalarda diareya, meteorizm, qorin og'rig'i va ozuqaviy yetishmovchilikka olib keladi. Ushbu holat ayniqsa hayotining birinchi yillaridagi bolalarda jismoniy va psixomotor rivojlanishga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, ichak infeksiyalaridan keyin yuzaga keluvchi laktaza yetishmovchiligini o'rganish pediatriya va bolalar gastroenterologiyasining dolzarb masalalaridan biridir.

Muammoning dolzarbligi. So'nggi yillarda o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'tkir ichak infeksiyalarini boshdan kechirgan bolalarning sezilarli qismida fermentativ faollikning vaqtincha yoki uzoq muddatli pasayishi kuzatiladi. Ayniqsa rotavirus, enterovirus va bakterial ichak infeksiyalari ingichka ichak shilliq qavatining zararlanishiga olib kelib, enterotsitlar yuzasida joylashgan laktaza fermenti sintezini kamaytiradi. Erta yoshdagi bolalarda sut mahsulotlari asosiy oziqa manbai bo'lganligi sababli, laktaza yetishmovchiligi klinik jihatdan yaqqol namoyon bo'ladi va ko'pincha noto'g'ri tashxis yoki kech aniqlanish holatlari uchraydi. Natijada kasallik surunkali kechishga o'tishi va disbakterioz, ozuqa moddalari so'rilishining buzilishi kabi asoratlar rivojlanishi mumkin.

Laktaza fermentining fiziologik roli. Laktaza — ingichka ichak epiteliy hujayralarining cho'qqi qismida joylashgan disaxaridaza ferment bo'lib, u laktozani glyukoza va galaktozaga parchalaydi. Ushbu monosaxaridlar ichak devori orqali qon oqimiga so'rilib, organizmning energiya ehtiyojlarini qondiradi. Hayotining ilk oylarida bolalarda laktaza faolligi nisbatan yuqori bo'ladi, chunki ona suti tarkibida laktoza asosiy uglevod hisoblanadi. Biroq ichak shilliq qavati zararlanganda yoki enterotsitlar yangilanishi buzilganda ferment faolligi keskin pasayadi.

Ichak infeksiyalarining patogenetik ta'siri. Ichak infeksiyalari vaqtida patogen mikroorganizmlar va ularning toksinlari ichak shilliq qavatini shikastlaydi. Bu jarayon quyidagi mexanizmlar orqali laktaza yetishmovchiligiga olib keladi:

- enterotsitlar destruksiyasi va ularning funksional faolligining pasayishi;
- ichak kiprikchalarining qisqarishi yoki yo'qolishi;
- ichak devorida yallig'lanish jarayonining kuchayishi;
- ferment sintezining vaqtincha to'xtashi.

Natijada laktoza parchalanmay ichak bo'shlig'ida to'planadi va osmotik bosimni oshiradi. Bu esa suvning ichakka ko'p miqdorda o'tishiga sabab bo'lib, diareya rivojlanishiga olib keladi.

Klinik belgilari. Ichak infeksiyasidan keyin rivojlangan laktaza yetishmovchiligi quyidagi klinik belgilar bilan namoyon bo'ladi.

- sut yoki sut aralashmasini qabul qilgandan keyin ich ketishi;
- ko'piklangan, nordon hidli najas;
- qorin dam bo'lishi va kuchli meteorizm;
- ichak sanchig'i, bezovtalik, yig'loqlik;
- tana vaznining yetarlicha oshmasligi yoki kamayishi.

Klinik simptomlar ko'pincha infeksiya o'tkir davri tugaganidan keyin ham saqlanib qoladi, bu esa ikkilamchi laktaza yetishmovchiligiga shubha uyg'otadi.

Diagnostika usullari. Laktaza yetishmovchiligini aniqlashda klinik ma'lumotlar bilan bir qatorda laborator va instrumental tekshiruvlar muhim ahamiyatga ega. Eng ko'p qo'llaniladigan diagnostik usullar quyidagilardan iborat:

- najasda uglevodlar miqdorini aniqlash;
- najas pH ko'rsatkichini baholash;
- eliminatsion (laktozasiz) dieta fonida simptomlarning kamayishini kuzatish;
- vodorodli nafas testi (katta yoshdagi bolalarda).

Davolash va parhez terapiyasi. Ichak infeksiyasidan keyingi laktaza yetishmovchiligini davolash kompleks yondashuvni talab etadi. Davolashning asosiy yo'nalishlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- laktoza miqdori kamaytirilgan yoki laktozasiz ovqatlantirish;
- laktaza fermenti preparatlarini qo'llash;
- ichak mikroflorasini tiklash uchun probiotiklar buyurish;
- asosiy infeksiyadan keyingi shilliq qavat regeneratsiyasini qo'llab-quvvatlash.

To'g'ri tanlangan parhez terapiyasi ko'pchilik hollarda ferment faolligining asta-sekin tiklanishiga yordam beradi va kasallikning qaytalanishini oldini oladi.

Xulosa. Erta yoshdagi bolalarda ichak infeksiyalaridan keyin rivojlanadigan laktaza yetishmovchiligi keng tarqalgan va klinik ahamiyatga ega bo'lgan holatdir. Ushbu patologiya o'z vaqtida aniqlanmasa, bolaning jismoniy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun pediatrlar amaliyotida ichak infeksiyasidan

keyin saqlanib qolayotgan dispeptik belgilarni chuqur tahlil qilish va laktaza yetishmovchiligini istisno etmaslik muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. A. Karimova. Pediatriya: bolalarda ovqat hazm qilish kasalliklari. Toshkent, 2020.
2. M. Islomov. Bolalarda ichak infeksiyalari va ularning oqibatlari. Tibbiyot jurnali, 2019, №3, 45-50 b.
3. L. Xolmatova. Pediatrik gastroenterologiya. Toshkent, 2021.
4. B. Sattarov, N. Rakhimova. Lactose intolerance in children. Pediatric Research, 2018; 12(4): 210-216.
5. WHO. Management of diarrhea in children. Geneva: World Health Organization, 2017.
6. G'. Raxmonov. Bolalarda surunkali diareya va laktaza yetishmovchiligi. Toshkent, 2018.
7. F. Sobirova. Pediatriyada laktoza intoleransi va uning diagnostikasi. Pediatriya va neonatologiya jurnali, 2020, №2, 25-32 b.
8. Sh. Xolmedov. Ichak infeksiyalari va ovqat hazm qilish tizimi kasalliklari. Toshkent, 2017.
9. A. Nazarov, D. Tursunov. Lactase deficiency after acute gastroenteritis in children. Central Asian Journal of Pediatrics, 2019; 5(1): 15-22.
10. A. Karimova, M. Islomov. Bolalarda gastroenteritdan keyingi ovqat hazm qilish buzilishlari. Tibbiyot fanlari jurnali, 2021, №4, 40-48 b.